

Ünite 9: Yeminler ve Keffâretler

Yeminin Tanımı ve Kalıpları

Arapça bir kelime olan yemin (çoğulu: eymân), sözlükte “kuvvet, and, ahd, kasem, uğur, sağ taraf, sağ el” gibi anlamlara gelir. Dinî terim olarak, kişinin, bir işi yapıp yapmaması veya bir olayın doğru olup olmaması konusunda söylediği sözünü Allah’ın adını ya da onun bir sıfatını öne sürerek kuvvetlendirmesi anlamına gelmektedir. Arapça kasem kelimesi de yemin anlamında kullanılmıştır.

Yemin Kalıpları ve Şekilleri

Yüce Allah’ın bazı sıfatları, talâk veya eskiden olduğu gibi köle azadı ya da toplumsal örfün yemin anlamı kattığı başka kalıplarla da yemin edilebilmektedir.

Yemin şekilleri:

1. En çok bilinen ve uygulanan yemin kalıbı, kasem suretiyle yemin diye isimlendirilen yemin şeklidir. Yüce Allah’ın güzel isimlerinden birisinin başına harflerinden birisinin ilavesiyle “vallahî...”, “billahî...”, “tallahî...” denerek yemin cümlesi kurulur.
2. Talâka yani evliliği sonlandırmaya bağlanan yemin. Muallâk yemin veya şartlı yemin de denen bu şekilde, genellikle bir işi yapıp yapmama kararlılığı, talâka (eskiden bir de köle azadına) bağlanır. Bir defa kararlılıkla söylendikten sonra gerekli hükümler uygulanacaktır. Gerekli hükümden kasıt, yemine sadakat göstermek veya aksi halde keffâret ile sorumlu olmaktır.
3. Örfün yemin anlamı verdiği kalıplar. Örneğin “Ekmek Kur’ân çarpsın”; “Mushaf hakkı için”; “Peygamber (sav) hakkı için” gibi.
4. Kimi ifade kalıpları niyete ve maksada göre yemin sayılır.

Yemin Çeşitleri ve Hükümleri

Nasıl ve hangi niyetle yapıldığı bakımından yeminler üçe ayrılır;

1. *Yanlışlıkla yapılan yemin (Yemin-i lağv)*: Doğru olduğu zannıyla veya hiç farkında olmadan yanlışlıkla yapılan yemindir. Yapanın kötü niyeti olmadığından gerçek anlamda bir yemin sayılmadığından lağv yemininin keffareti yoktur.
2. *Yalan yemin (Yemin-i Ğamûs)*: Geçmişte veya şimdiki zamanda meydana gelen bir olay hakkında bile bile ve kasten yapılan yalan yemindir. Ğamûs kelimesi sözlükte “batıran, yerin dibine geçiren” anlamına gelir. Bilerek yalan yere yemin etmek büyük günahdır. Hanelilere göre böyle bir yeminde keffâret yoktur çünkü onu herhangi bir dünyevi bedel ya da ceza karşılayamaz. Günahıtan ötürü samimiyetle tevbe-istiğfar etmeli ve eğer yemini ile bir kul hakkının ihlâline sebep olmuşsa onu da telafi etmeli ve ardından muhatabıyla helalleşmelidir. Şafîî mezhebi ise, yalanı cezalandırmak amacıyla, ğamûs yemininde de keffâretin söz konusu olacağına hükmetmiştir.
3. *Vaad yemin (Yemin-i mün’akide)*: Yerine getirilmesi kesin olarak kararlaştırılmış yemin anlamına gelen mün’akid yemin, gelecekte gerçekleşmesi mümkün olan bir eylem üzerine yapılır. Söylenen hususların yerine getirilmemesi halinde yemin bozulmuş olur ve keffâret gerekir.

Mün’akid yemin üç kısma ayrılır:

- a. Mutlak yemin: Herhangi bir vakitle kayıtlı olmayan yemindir. Bir vakte bağlı olmadığı içindir ki, yemin eden ve hakkında yemin edilen kişi sağ olduğu sürece bu yemin bozulmaz.
- b. Muvakkat yemin: Bir vakitle kayıtlı olan yemindir. Bu tür yeminlerin bağlayıcılığı, söz konusu vakitle sınırlıdır.
- c. Fevr yemini: Bir konuşmaya veya davranışa o anda cevap olmak üzere yapılan anlık yemindir.

Gelecekte bir şeyi yapmaya ya da terk etmeye yemin eden kişi bu düşüncesine Allah’ı şahit gösterdiği için sözünün gereğini yerine getirmekle yükümlüdür. Eğer yemine bağlanan eylem dinî esaslara aykırı (haram) olursa yemine sadık kalınmaz aksine terk edilir ve ardından keffâret ödenir.

Yemin ile İlgili Bazı Meseleler

Vallahî filan ve filan ile konuşmayacağım” veya “filan ve filan yere gitmeyeceğim” tarzında içinde iki şey birlikte anılan

yeminler tek yemin sayılır.

Aynı yemin “ne ... ne de ...” kalıbıyla yapılmış olsa bunlar bağımsız birer yemin sayılır ve hangisini işlerse işlesin bozular. Örneğin “ Vallahi ne filanla konuşurum ne de filanla” gibi.

Yeminlerin hükmü, yeminde geçen kelimelere ve o kelimenin aynı dili konuşanların örfündeki anlama göre belirlenir.

Zorlama ve tehdit altında yapılan yemin Hanefilere göre geçerli ve bağlayıcı iken diğer birçok mezhebe göre geçerli değildir.

“İnşallah” ilavesiyle yapılan yeminler Hanefilere göre sorumluluk doğurmaz.

Mahkemede yargıcın veya günlük hayatta karşıdaki kişinin isteği üzerine yapılan yeminlerde, yemin edenin değil muhatabının niyeti ve amacı önemlidir.

Yemin ederken sorumluluktan kurtulmak için bir ayağını kaldırmak veya kalpten başka bir şeyi geçirmek, uydurma bir davranıştır ve hiçbir anlam taşımamaktadır.

Keffâret ve Çeşitleri

Bilerek ya da bilmeyerek yapılan kimi ihlal ya da suçların Yüce Allah tarafından affedilmesine vesile olması veya doğurdıkları kötü sonuçların ibadet cinsinden fiillerle kısmen de olsa telafisine sebep olması dolayısıyla keffâretler ibadet kapsamında değerlendirilmektedir.

Keffâretin Tanımı ve Mahiyeti

Sözlükte “örtten, gizleyen, inkâr eden” gibi anlamlara gelen keffâret (çoğulu: keffârât) dinî bir terim olarak : İşlenen bir kusur veya günahın dolayı hem ceza özelliği bulunan hem de Allah’tan bağışlanma dilemek maksadıyla yapılan bir tür malî ve bedenî ibadettir. Keffâretin sebebi bir ihlâldir. Bu ihlâl, ya dinen yapılması gereken bir eylemin terk edilmesi, ya da yapılmaması gereken bir şeyin yapılması şeklinde olur.

Keffâretler günah işleyen kimsenin pişmanlık duymasına ve tevbede bulunmasına vesile olması yanında, sosyal yönü de olan ibadetlerdendir.

Bazı ayetlerde ve hadislerde keffâretin ceza olma yönünden çok, örtücü, telafi edici ve mağfirete yaklaşımcı yönü öne çıkarılmıştır.

Keffâretlerin iki yönüne ilişkin olarak aşağıdaki ilkeleri tesbit edebiliriz:

1. İbadet olma özelliği taşıdıkları için keffâretler:
 - a. Ancak Kur’ân ve Sünnet tarafından konulabilirler.
 - b. Naslar tarafından belirlenen ibadet ve şekillerle yerine getirilirler. c.Sadece Müslümanları ilgilendirirler.
- 2.Ceza olma özelliği taşıdıkları için keffâretler:
 - a. Ceza ehliyeti taşıyan akıllı ve ergin kişiler keffâret öderler.
 - b. Te vb e, istiğfar ve Helalleşmenin yerini tutamazlar.

Keffâretin Çeşitleri

Yemin keffâreti, zihar keffâreti, hata ile adam öldürme keffâreti, haccın kurallarını ve ihram yasaklarını ihlâl keffâreti, oruç keffâreti, hayızlı kadınla cinsel ilişkide bulunma keffâreti gibi.

Adı geçen keffâretlerden oruç bozmak ve hayızlı kadınla cinsel ilişkide bulunmak ile ilgili olanı Sünnet, diğerleri Kur’ân ile sabittir.

1-Yemin Keffâreti: Kendisine sadık kalınmayan mün’akid yemin, keffâret sorumluluğu doğurur. Yani gelecek zamanda bir şeyin yapılması ya da yapılmaması yemini edilir ve bunun gereği yerine getirilmezse keffâret (keffâret-i yemin) söz konusu olur.

el-Mâide 5/89 ayetinde yemin keffâreti iki aşamalı olarak belirlenmiştir. Birinci aşamada on fakirin doyurulması veya giydirilmesi ile bir köle azadı gelmektedir. Hanefiler, ayetteki on fakirin bir günlük yemek ihtiyacını karşılama hükmünün, bir tek fakirin on günlük yemek ihtiyacını karşılama biçiminde de uygulanabileceğini söylemişlerdir.

Uygulama kolaylığı sağlaması bakımından bir günlük yemek bedelinin bir fakirin kıyafetine eşitlenmesi görüşü de ileri sürülmüştür.

Yemek yedirilen veya elbise temin edilen fakirler, keffâret sorumlusunun bakmakla yükümlü olduğu yakın akrabaları olmamalıdır.

Bir fakire bir günde on fitr sadakası bedelini birden vermek veya bir fakire bir günde on elbise birden vermek bir

günlük yiyecek ve bir kişilik yiyecek vermek sayılır.

Keffâret yemin bozulduktan sonra yerine getirilir.

Dozurulacak ya da giydirilecek olan fakirlerin hür ve Müslüman olması şart değildir.

2-Oruç Bozma Keffâreti: Ramazan orucunun mazeretsiz ve kasıtlı olarak bozulması keffâreti gerektirir. Keffâret-i savm diye isimlendirilen bu cezanın kaynağı Sünnet'tir.

Ramazan orucunu tutarken eşiyile bilerek ve isteyerek cinsel ilişkide bulunan bir sahabiye Hz. Peygamber (sav) önce bir köle azad etmesini, bunu yapacak gücü yoksa iki ay ara vermeden oruç tutmasını, bunu da yapamayacaksa altmış fakiri sabahlı akşamlı doyummasını emretmiştir.

Hanifilere göre , ister yemek- içmekle, ister cinsel ilişkiyle olsun ramazan orucunun kasten ve isteyerek bozulması cezayı gerektirir. Şâfiiler sadece cinsel ilişkinin keffâret doğuracağını ileri sürmüşlerdir.

Hanefilerle Şâfiiler keffâret ödeyecek kimsenin sırayı takip etmekle yükümlü olduğunu belirtmişlerdir. Yani önce köle azadı sonra ara verilmeksizin iki ay oruç tutma seçeneği gündeme gelecektir. Sağlık sorunları veya başka sebeplerle oruç tutulamaması durumunda altmış fakirin doyurulması seçeneği söz konusu olacaktır.

Keffâretin oruç tutularak yerine getirilmesi dikkat edilmesi gereken hususlar : Keffâretlerdeki iki ay oruç cezası kamerî aylara göre hesaplanır ve 58, 59 ya da en fazla 60 gün tutar.İki ay orucunun ardı ardına olması şarttır. Kadınların özel halleri yani hayız ve nifas durumu peşi sıralığı bozmaz. Keffâret orucu tutulurken giren ramazan ayı ve kurban bayramı peşi sıralığı bozar. Keffâret orucuna gecedan niyetlenmek şarttır.

3. Haccın Kurallarını ve İhram Yasaklarını İhlâl Keffâreti: Bazı kuralların ve ihram yasaklarının ihlâlî (cinayet), bedene, dem, sadaka, oruç ve benzeriyle tazmin etmek gibi yükümlülükler doğurur. Bunlara genel olarak ceza denildiği gibi keffâret de denmektedir. Hac için ihrama giren kimse geçerli bir mazeret sebebiyle tıraş olmak zorunda kalsa keffâret olarak ya üç gün oruç tutacak, ya altı fakiri doyuracak ya da bir küçükbaş hayvan kurban edecektir.

4. Hayızlı Eşle Cinsel İlişki Keffâreti: Kur'ân-ı Kerim hayızlı kadınla cinsel ilişkinin yasak olduğunu bildirmektedir. Hayızlı eşiyile (başkalarıyla cinsel ilişkinin zina olduğu ve bunun büyük günahlardan biri sayıldığı unutulmamalıdır) birlikte olan kimse, bir dinar yani yaklaşık, 25 gr. ya da yarım dinar altını sadaka olarak verecektir.

5. Adam Öldürme Keffâreti: Kas- den ve tasarlayarak adam öldürmenin dünyadaki cezası Kur'ân'a göre kısastır (el-Bakara 2/178-179). Aynı suçun hata veya kazâ ile işlenmesi durumunda hangi yaptırımların söz konusu olacağını en-Nisâ 4/92 ayetinde açıklamıştır.

Buna göre hataen veya kazâen adam öldürmelerde öldürülenin ailesine verilecek diyet cezası yanında bir de keffâret vardır. Keffâret-i kati olarak isimlendirilen bu sorumluluk, önce bir Müslüman köleyi hürriyetine kavuşturmak; eğer bu yapılamıyorsa iki kamerî ay peşpeşe oruç tutmakla yerine getirilir. Hanefiler kasden adam öldürme suçunda bu keffâretin söz konusu olmayacağını söylerken Şâfiiler kasden adam öldürme suçunda da aynı keffâreti gerekli görmüşlerdir.

6. Zihâr Keffâreti: Sözlükte "sırt" anlamına gelen "zahr" kelimesinden türeyen ve Arapça'da "zâhera" fiilinin masdarı olan "zihâr", eski bir Cahiliye âdetini simgeler. Eşinden ayrılmak isteyen koca "Sen bana annemin sırtı gibisin" diyerek onu annesinin yerine koyup onunla cinsel ilişkiye kesin bir şekilde son verdiğini ilan eder ve bu kinayeli cümleyle onu boşamış olurdu.

Bu çirkin davranışı Kur'ân kınamış ve böyle bir boşanmanın geçerli olamayacağını belirtmiş fakat yapılan çirkinliği de cezasız bırakmamıştır.

Zihâr keffâreti üç şekilde ödenir. Önce bir köle azadı, eğer bu yapılamıyorsa yukarıda anlatıldığı biçimiyle iki kamerî ay ardı ardına oruç tutmak, buna da güç yetirilemiyorsa yine yukarıda anlatıldığı gibi altmış yoksulu sabahlı akşamlı doyurmak.